

IN MEMORIAM

Др Александар Крел (1968–2021)

Другог октобра 2021. године напустио нас је драги колега и пријатељ Александар Крел. Етнографски институт САНУ је остао без истраживача и научника, а у првом реду сарадника који је вредно и предано постигао резултате који су запажени и изван оквира домаће етнологије и антропологије.

Др Александар Крел је рођен 26. 07. 1968. године у Београду. Школовао се и живео у родном граду. Студирао је на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду од 1987. до 1993. године. На истом Одељењу је дипломирао, магистрирао и стекао академску титулу доктора етнологије – антропологије. Александар Крел је био запослен у Етнографском институту САНУ од 2003. до 2021. године. Од 2017. године је био у звању вишег научног сарадника.

Био је на добром путу да реализује истраживање трансформација децијих игровних активности у крају у којем је одрастао, теме која му је била посебно драга, када се разболео услед инфекције ковид вирусом. Болест са којом се носио близу двадесет дана у једном тренутку надишла је његову физичку снагу и јаку жељу да добије ту битку. Са-

шин одлазак је све нас који смо га познавали и са њим сарађивали, како у институтским тако и у ширим академским оквирима, суочио са великим губитком који није нимало лако прихватити и речима описати све оно што он са собом носи.

Александра, Сашу Крела сам упознала далеке 1991. године када смо били студенти на Одељењу за Етнологију на Филозофском факултету у Београду. Нећу погрешити уколико кажем да Салета, како смо га често оловљавали, многи памте као вредног студента и колегу ведрога духа увек спремног да изађе у сусрет и помогне. Поседовао је посебан смисао за хумор којим је умео не само да нас насмеје, већ и да нам улије самопоуздање. Остале су нам у сећању и Сашине изузетно уредне белешке са предавања. Неки од нас га знају и као љубитеља историје, друштвених игара и спорта, у првом реду фудбала и кошарке.

Др Александар Крел је своју истраживачку и научну каријеру започео на Одељењу за етнологију и антропологију на Филозофском факултету у Београду, где је био запослен у периоду од 1995. до 1997. године. Саша Крел се потом запослио у Музеју града Новог Сада у Петроварадину. У тој музејској установи је радио од 1998. до 1999. године. Посао кустоса – етнолога је обављао и у Етнографском музеју у Београду (2001–2003.). Рад у том музеју, као и у Музеју града Новог Сада, представљао је прилику да стекне знања и искуства и на пољу музеологије. Пут га потом води до Етнографског института САНУ у којем је провео већи део свог радног ангажмана. У поменутој институцији је успео да оствари најзначајније резултате у свом истраживачком и научном опусу.

Др Александар Крел потписује две оригиналне научне монографије: „Дечије игре. Традиционалне српске такмичарске дечије игре у Товаришеву (Бачка)“ (2005.) и „Ми смо Немци. Етнички идентитет припадника немачке националне мањине у Војводини на почетку 21. века“ (2014.). Прва монографија је објављена у оквиру Етнолошке библиотеке, а друга као Посебно издање (књ. 80) Етнографског института САНУ. Аутор је више оригиналних научних радова који су објављени на српском, енглеском, румунском и немачком језику како у домаћим тако и иностраним научним публикацијама.

У Етнографском институту САНУ је сарађивао на пројекатима: *Савремена сеоска и градска култура – њихови трансформације; Етници и етност: савремени процеси у Србији, суседним земљама и дијаспори; Мултиетничност, мултикултуралност, миграције – савремени процеси и Нематеријално културно наслеђе у мултиетничким*

заједницама Банаџа, у оквиру којих је обављао истраживања везана за друштвене и културне праксе детињства, као и истраживања немачке мањинске заједнице. Појединим темама из антропологије детињства бавио се и као сарадник на међународним билатералним пројекатима које Етнографски институт САНУ реализује са сродним институтима из Брна, Скопља, Софије и Атине.

Др Александар Крел је на почетку научне каријере своја интересовања усмерио у правцу истраживања дечјих игровних активности како у традиционалном тако и у савременом друштвеном и културном контексту. У залог нам је остала његова књига *„Дечије игре. Традиционалне српске такмичарске дечије игре у Товаришеву (Бачка)“* (2005.) у којој анализира улогу игара у процесу социјализације деце у руралној средини у 20. веку. Уједно је апострофиран значај дечјих игара као сегмента традиционалне културе који је најмање прикупљан и изучаван. Од посебног су значај и научни радови у којима дечјим играма и дечјем фолклору приступа са аспекта етнологије и антропологије, али на један изразито конструктиван начин користећи знања из других хуманистичких и друштвених дисциплина (*Пушеви трансформације традиционалних дечијих игара у Товаришеву, Од етнографској ка антрополошком приступу у проучавања дечијих игара у Србији, Две традиционалне дечије игре из Војводине: ћушкање и чилејање* и др.). Таквим научним приступом је истакао значај интердисциплинарности у истраживању традиционалних дечјих игровних активности и на тај начин поставио изузетно важну основу за наставак етнолошких и антрополошких истраживања ове тематике. Александар Крел је показивао изузетно интересовање и за истраживање дечјих игара на отвореном простору које су присутне међу децом у Београду у 21. веку. Сматрао је важним анализирати утицаје промена урбаног изгледа града у садашњости, на избор простора за дечју игру, као и начина на који се деца играју. Са великим ентузијазмом је прикупљо емпиријски материјал за писање књиге и научних радова на ту тему. У питању је значајна грађа коју Саша најжалост није успео да обради и објави.

Др Александар Крел је своју научну компетентност на пољу антропологије детињства исказао бавећи се и истраживањем друштвених и културних пракси везаних за прославе дечјих рођендана у Србији. На почетку истраживања су у фокусу биле прославе рођендана које су се одвијале у Београду почетком 21. века у дечјим играоницама, потом је истраживање усмерено и на прославе дечјих рођендана у периоду социјализма (*Прослава дечјих рођендана у Београ-*

gy: nekaga u caga; *The celebration of children's birthdays in Belgrade and consumer society*; *Sendviči sa šunkom i narendanim kačkavaljem, Vita sok i muzika sa gramofonskih ploča: proslave dečijih rođendana u Beogradu u vreme socijalizma* и др.). У питању је један од наших заједничких истраживачких подухвата који је у великој мери проткан Сашиним ентузијазмом, знањем и преданошћу теми којом смо се бавили. Са истраживањима дечјих игара и дечјих рођендана у Београду, у Етнографском институту САНУ изнова су покренута истраживања које се контекстуално везују за одрастање деце у урбаним срединама. Научна монографија „Дечије игре“ и радови Александра Крела спрам теоријских приступа и методологије истраживања коју примењује, као и добијених резултата, представљају незаобилазну литературу на пољу антропологије детињства.

У фокусу истраживачког интересовања др Александра Крела били су и етнички идентитет, као и друштвени и културни процеси мањинских заједница Републике Србије. У том погледу је од изузетног значаја његова научна монографија: „*Ми смо Немци*. Етнички идентитет припадника немачке националне мањине у Војводини на почетку 21. века.“ Реч је о јединственој монографији у домаћој етнологији и антропологији, јединој те врсте, која се након окончања Другог светског рата у целини односи на анализу етничких и културних одлика немачке заједнице у историјском, политичком, друштвеном и културном контексту. У њој је објављена богата емпиријска грађа. Ова студија као и бројни научни радови Александра Крела су од посебног значаја, јер се у њима унапређују теоријско-методолошки приступи и продубљују истраживачки проблеми у домену етничких студија, као што су концептуализација, ревитализација и демистификација етничности (*The German National Minority in Subotica: Symbols of Ethnic Identity*; „*Nemačko udruženje Adam Berenz*“ i revitalizacija etničkog identiteta u Apatinu; *Bili bi smo i Kinezi, samo da nas ostave na miru: (re)konstrukcija etničkog identiteta Nemaca u Vojvodini*; *Име и знак: лично име као симбол етничкој идентитету војвођанских Немаца*; и др.). Иако пореклом Немац, настојао је да у својим истраживањима, радовима и монографији научно валоризује нека од кључних питања везана за идентитетске праксе припадника немачке националне мањине у Војводини након Другог светског рата. У питању је проблематика коју је у оквиру домаће етнологије и антропологије актуализовао управо Саша Крел.

Своје научне резултате и искуства стечена током теренских истраживања презентовао је и на предавањима по позиву која је одржао како на међунродним научним конференцијама у Србији та-

ко и у иностранству, али и на Одељењу за етнологију и антрологију Филозофског факултета у Београду. Уједно је сарађивао и са колегама из Музеја Војводине из Новог Сада, као и са Центром за банатске студије из Вршца у чијем окриљу је приредио и коауторску изложбу „Банат – заоставштина за будућност“ (Вршац, 2018.).

Др Александар Крел је учествовао и у креирању научних политика у оквиру домаће етнологије и антропологије својим ангажовањима у комисијама за одбрану мастер радова и докторских дисертација на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду, потом учествујући у раду редакције Гласника Етнографског института САНУ и Антропологије (часопис Института за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду), као и члан редакције Етнолошке библиотеке (Српски генеалошки центар). Своје уређивачке способности је исказао и уређујући темат *Конфликти и помирење на Балкану* у Гласнику Етнографског института САНУ (2015), као и приликом уређивања *Теме броја* посвећене удружењима етничких и националних мањина у Етнолошко-антрополошким свескама (2014). Александар Крел је своју научну компетентност исказивао и рецензирањем научних монографија и радова. Своју организацијску способност и умеће вођења дијалога је реализовао и путем тимског рада, како на пољу теренских истраживања тако и писањем коауторских радова. У том погледу је долазила до изражаја и његова стручност у интердисциплинарном приступу истраживањима.

Саша Крел је знао да свеобухватно сагледа изазове и да, уз уважавање сваког појединца у колективу, усмери ствари ка конструктивним решењима. Имао је дара да саслуша и разуме, да помогне и подстакне, као и да подели са другима, када је било најтеже. Поседовао је веру у човека и настојао је да повезује људе, а тим путем и институције. Колектив Етнографског института САНУ дугује др Александру Крелу посебну захвалност за истраживачки рад и научне резултате које је као предан сарадник те институције остварио. Саша Крел је задужио домаћу етнологију и антропологију радећи и у образовним и музејским установама у којима је са пуно одговорности учествовао у реализацији појединих пројектних планова и задатака. Огромно знање и искуства која је стекао током свог образовања и рада он је умео конструктивно и несебично да подели и то не само као истраживач, већ такође као сарадник, саговорник, и пре свега, као пријатељ.

Салету исказујем изузетну захвалност и у своје име.

Јадранка Ђорђевић Црнобрња